

УДК 378

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ЗАСАДАХ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Шукатка О.В., к. пед. н., доцент,
доцент кафедри фізичного виховання та спорту
Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті здійснено теоретичне обґрунтування процедури виокремлення педагогічних умов формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції. Проведено дефінітивний аналіз категорій «умова», «педагогічна умова». Підсумовано семантично-етимологічний зміст поняття «умова», визначено низку аспектів у його тлумаченні. З метою обґрунтування змістового наповнення категорії «педагогічна умова» здійснено детальний порівняльний теоретичний аналіз наукових розвідок, де започатковано вирішення проблеми формування здоров'я студентів, здорового способу життя молоді, здоров'язбережувальної культури і компетентності майбутніх фахівців. Подано авторське тлумачення категорії «педагогічні умови» у світлі дослідження: спеціально сконструйована єдність внутрішніх і зовнішніх чинників, реалізація яких забезпечить високу результативність процесу формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції.

Ключові слова: умова, педагогічні умови, здоров'я, здоров'язбереження, студенти, майбутні бакалаври природничих спеціальностей.

В статье осуществлено теоретическое обоснование процедуры выделения педагогических условий формирования индивидуальных стратегий здоровьесбережения будущих бакалавров естественных специальностей на основе междисциплинарной интеграции. Проведен дефинитивный анализ категорий «условие», «педагогическое условие». Обобщен семантически-этимологический смысл понятия «условие», определен ряд аспектов в его толковании. С целью обоснования содержательного наполнения категории «педагогическое условие» осуществлен подробный сравнительный теоретический анализ научных исследований, где начато решение проблемы формирования здоровья студентов, здорового образа жизни молодежи, здоровьесберегающей культуры и компетентности будущих специалистов. Представлено авторское толкование категории «педагогические условия» в свете исследования: специально сконструированное единство внутренних и внешних факторов, реализация которых обеспечит высокую результативность процесса формирования индивидуальных стратегий здоровьесбережения будущих бакалавров естественных специальностей на основе междисциплинарной интеграции.

Ключевые слова: условие, педагогические условия, здоровье, здоровьесбережение, студенты, будущие бакалавры естественных специальностей.

Shukatka O.V. PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION HEALTH SAVING INDIVIDUAL STRATEGIES OF FUTURE BACHELORS OF NATURAL SPECIALTIES ON THE BASES OF INTERDISCIPLINARY INTEGRATION

The article deals with the theoretical substantiation of the procedure for distinguishing pedagogical conditions of formation health saving individual strategies of future bachelors of natural specialties on the bases of interdisciplinary integration. The definition analysis of categories "condition" and "pedagogical condition" is performed. The semantic-etymological content of the concept "condition" is summarized, and the number of aspects of mentioned interpretation is defined. In order to substantiate the content filling of the category "pedagogical condition" a detailed comparative theoretical analysis of scientific studies is done, where the decision of problem of students' health forming, youth healthy lifestyle, health saving culture and competence of future specialists, educational environment of health saving in higher educational establishments (HEE) by constructing pedagogical conditions of the studied process is started. It is completed the analysis of modern dissertation researches, where the practical realization of pedagogical conditions is shown, which provide different aspects of health saving for students during the study in HEE.

The author's interpretation of the category "pedagogical condition" within the scope of the study is given: specially constructed unity of internal and external factors, the realization of which will provide a high effectiveness of the process of formation health saving individual strategies of future bachelors of natural specialties on the bases of interdisciplinary integration. It is resumed, that pedagogical conditions were distinguished with the condition of purposeful formation of all components of readiness of future bachelors of natural specialties to the producing and realization of health saving individual strategies. The purpose of realization pedagogical conditions is provision of education-organizational and scientific-methodical support for the formation of studied phenomenon, based on taking into account structural components of the experimental pedagogical

system. Pedagogical conditions of formation health saving individual strategies of future bachelors of natural specialties on the bases of interdisciplinary integration are: the ensuring of invariant motivation of students to the systemic individual health saving in everyday life activity; the distinguishing of qualimetric grounded blocks of health saving information in disciplines of professional and practical training of future bachelors of natural specialties by a quantification of internal and intersubject relationships; the creation of a synergetic environment for purposeful enrichment of abilities, skills and experience of saving and strengthening of students' health, based on using psychophysiological reserves of the human organism; the organization of individual work of future bachelors of natural specialties in the direction of development and realization of individual health saving strategies.

Key words: condition, pedagogical conditions, health, health saving, students, future bachelors of natural specialties.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Дослідження ефективності педагогічної системи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції передбачає теоретичне обґрунтування та практичну апробацію сукупності педагогічних умов згаданого процесу. З цією метою актуалізується здійснення дефінітивного аналізу категорій «умова», «педагогічна умова», щоб використовувати зазначені чинники в освітньому процесі закладів вищої освіти (ЗВО).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми та на які спирається автор. На основі детального аналізу наукових розвідок (В. Андреев, В. Андрущенко, Ю. Бабанський, В. Безпалько, А. Найн, А. Щедровицький та ін.), у яких досліджувався семантично-етимологічний зміст поняття «умова», визначено низку аспектів у тлумаченні згаданого терміна. Науковці визначали умови як:

– сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених завдань;

– сукупність зовнішніх і внутрішніх обставин (об'єктивних заходів) освітнього процесу, від реалізації яких залежить досягнення поставлених дидактичних цілей;

– сукупність взаємозалежних і взаємозумовлених обставин процесу діяльності; підсумок цілеспрямованого відбору, конструювання і застосування елементів, змісту, методів (приймів), а також організаційних форм навчання для досягнення дидактичних цілей тощо.

У довідково-енциклопедичній літературі категорія «умови» тлумачиться неоднозначно й розглядається як: сукупність змінних природних, соціальних, зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на фізичний, психічний, моральний розвиток людини, її поведінку, виховання і навчання, формування особистості [5, с. 562]; сукупність заходів навчально-освітнього процесу, що

забезпечують необхідний рівень розвитку досліджуваної категорії особистості студента [4, с. 1035]; обставини, що сприяють досягненню певного результату, або ж, навпаки, гальмують його досягнення в освітньому процесі [10, с. 299].

Педагогічні умови визначаються як система спеціально створених методів, форм, реальних освітніх ситуацій, необхідних для досягнення наперед заданої педагогічної мети.

Метою статті є теоретичне обґрунтування процедури виокремлення педагогічних умов формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Схоже тлумачення дефініції «педагогічні умови» знаходимо у медичній педагогіці, де останні трактуються як значущий компонент педагогічного процесу, що інтегрує сукупність педагогічних заходів, які, як зовнішні характеристики педагогічного об'єкта (зміст, форми, методи), зорієнтовані на глибинні взаємини із внутрішнім світом студента [6, с. 173]. О. Мартинів у цьому контексті слушно зауважує, що, незважаючи на велику кількість педагогічних розвідок, де предметом дослідження є власне педагогічні умови реалізації певних процесів/імплементації інноваційних освітніх технологій, у сучасній науковій думці спостерігаються розбіжності у тлумаченні поняття «педагогічна умова» [7, с. 89]. Підсумовуючи наукову інтерпретацію згаданої категорії у доробках А. Алексюка, А. Аюрзанайна, П. Підкасистого та ін., О. Мартинів резюмує: «педагогічні умови – це зовнішні (позитивні відносини викладача і студента; об'єктивність оцінки навчального процесу; місце навчання, приміщення, клімат тощо) і внутрішні (індивідуальні властивості студентів (стан здоров'я, властивості характеру, досвід, уміння, навички, мотивація тощо) чинники, що детермінують досягнення дослідницької мети [7, с. 92].

Для обґрунтування змістового наповнення категорії «педагогічна умова» у

світлі дослідження здійснено детальний порівняльний теоретичний аналіз наукових розвідок, де започатковано вирішення проблеми формування здоров'я студентів, здорового способу життя молоді, здоров'язберезувальної культури і компетентності майбутніх фахівців, освітнього середовища здоров'язбереження у ЗВО шляхом конструювання педагогічних умов досліджуваного процесу.

Зокрема, Н. Башавець, досліджуючи проблему формування культури здоров'язбереження студентів як світоглядної орієнтації, резюмує, що педагогічними умовами є обставини, що регулюють ефективність анонсованого педагогічного процесу [1, с. 255]. Своєю чергою, узагальнюючи напрацювання В. Кукси, Л. Новакова доповнює і визначає педагогічні умови як сукупність навчально-методичного забезпечення, змісту предметної освіти та інноваційного освітнього середовища, що сприяють успішному вирішенню поставлених дидактичних завдань [9, с. 89]. Відтак педагогічні умови є тими факторами, що зумовлюють досягнення анонсованої дослідницької мети й можуть бути регуляторами ефективності реалізації педагогічних інновацій.

Разом з тим здійснено аналіз сучасних дисертаційних досліджень, де відображено практичну реалізацію педагогічних умов, що забезпечують різні аспекти здоров'язбереження студентів під час навчання у ЗВО. Вагомими вважаємо висновки В. Бобрицької [2], котра, досліджуючи питання формування здорового способу життя у майбутніх учителів у процесі вивчення дисциплін природничого циклу, стверджує, що ефективними педагогічними умовами є: мотиваційне забезпечення діяльності студента, що ґрунтується на пізнавальній активності, діалогічності, креативності, практичній значущості навчального процесу для кожного суб'єкта діяльності та вільному виборі його позиції; використання в процесі реалізації навчально-виховних цілей вищої педагогічної школи предметного поля природничих дисциплін, зміст яких становить методологічне, теоретичне і прикладне підґрунтя дотримання здорового способу життя студентів, формування їх професійної компетенції; орієнтація процесу вивчення природничих дисциплін на суб'єктну позицію студента як носія індивідуального досвіду і способу життя; реалізація в процесі вивчення природничих дисциплін принципів пріоритетності гуманістичних цінностей, демократизму, індивідуалізації, самопізнання та саморозвитку; цілісність, безперервність процесу формування системи знань, умінь і навичок організації здорової життєдіяль-

ності студентів; залучення студентів до процесу вивчення природничих дисциплін, до діяльності, яка моделює їх майбутню професійну працю [2, с. 268–269].

У дослідженні В. Назарука [8] теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено сукупність педагогічних умов формування культури здоров'я майбутніх фахівців засобами здоров'язберезувальних технологій: інтеграція теоретичної та практичної підготовки студентів щодо формування вмінь оздоровчої діяльності; використання міждисциплінарних зв'язків для поєднання знань фізкультурно-оздоровчого і медико-біологічного характеру; організація самостійних занять фізичною культурою і спортом; створення здоров'язберезувального середовища [8, с. 5]. Слушними вважаємо інтенції автора щодо актуалізації використання ідей міждисциплінарної інтеграції знань студентів як засобу формування здоров'язберезувальних умінь. Однак вважаємо, що дослідник залишив поза увагою ідею індивідуалізації здоров'язберезувальної підготовки майбутніх фахівців, що є запорукою реалізації здорового способу життя у повсякденній життєдіяльності.

У дослідженні О. Мартиніва виокремлено педагогічні умови формування культури здоров'язбереження студентів на заходах міждисциплінарної інтеграції, серед яких: розвиток мотивації студентів на здоров'язбереження як світоглядного орієнтиру й особистісної цінності; використання методів міждисциплінарної інтеграції з метою розширення уявлень і знань про здоров'язбереження; формування вмінь і навичок студентів ведення здорового способу життя; організація самостійної здоров'язберезувальної діяльності [7, с. 94]. Автор переконливо доводить ефективність застосування міждисциплінарної інтеграції як засобу ефективної здоров'язберезувальної підготовки студентів під час вивчення низки гуманітарних дисциплін, тоді як проблема використання потенціалу природничих наук залишилася поза увагою дослідника.

Вдаючись до вирішення педагогічної проблеми формування аксіологічних установок до здорового способу життя у студентів ЗВО, Ю. Бойко [4] виокремлює такі педагогічні умови цього процесу: сприяння становленню і розвитку у студентів ціннісних орієнтацій на збереження і зміцнення здоров'я в умовах здоров'язберігального освітнього середовища ЗВО; формування у студентів ціннісного ставлення до здоров'я на основі розробки педагогічної стратегії їхньої мотивації на здоровий спосіб життя; активізація свідомого оволодіння сту-

дентами досвідом здоров'язбереження [4, с. 13]. Нам імпонує авторське бачення питання конструювання педагогічної стратегії розвитку здоров'язбережувального освітнього середовища. Поряд з цим проблема дослідження формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції також залишилася поза науковою увагою сучасних дослідників.

У межах нашої наукової розвідки категорію «педагогічні умови» трактуватимемо як спеціально сконструйовану єдність внутрішніх і зовнішніх чинників, реалізація яких забезпечить високу результативність процесу формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції. Вважаємо за потрібне підкреслити, що процедура добору педагогічних умов здійснювалася на основі врахування теоретичних, правових, методологічних, методичних основ дослідження і практичних реалій організації освітнього процесу у ЗВО. Водночас педагогічні умови виокремлювалися з умовою цілеспрямованого формування всіх компонентів готовності майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей до розробки та реалізації індивідуальних стратегій здоров'язбереження. Метою реалізації педагогічних умов є забезпечення навчально-організаційного та науково-методичного супроводу формування досліджуваного феномена на основі врахування структурних складників експериментальної педагогічної системи.

Для подолання авторського суб'єктивізму й врахування об'єктивних реалій освітнього середовища у ЗВО процедурі визначення педагогічних умов дослідження передувало застосування методу експертної оцінки. Викладачі чотирьох ЗВО, котрі були учасниками педагогічного експерименту, спробували себе у ролі експертів. Необхідність застосування анонсованого методу зумовлено сучасними вимогами до об'єктивності, надійності, валідності авторських висновків дисертаційних досліджень. Відтак викладачам пропонувалося з переліку педагогічних умов визначити ті, що, на їхню думку, максимізуватимуть ефективність процесу формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції. Здійснене опитування уможливило ранжування запропонованих нами факторів у порядку спадання та вибір таких педагогічних умов:

1) забезпечення інваріантної мотивації студентів до систематичного індивідуаль-

ного здоров'ятворення у повсякденній життєдіяльності;

2) виокремлення кваліметрично обґрунтованих блоків здоров'язбережувальної інформації в дисциплінах професійної та практичної підготовки майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей шляхом квантифікації внутрішньо- та міжпредметних зв'язків;

3) створення синергетичного середовища для цілеспрямованого збагачення вмінь, навичок, досвіду збереження та зміцнення здоров'я студентів на основі використання психологічних резервів людського організму;

4) організація самостійної роботи майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей у напрямі розробки та реалізації індивідуальних стратегій здоров'язбереження.

Метою реалізації педагогічних умов є забезпечення навчально-організаційного та науково-методичного супроводу формування досліджуваного феномена на основі врахування структурних складників експериментальної педагогічної системи.

Висновки. Отримані результати порівняльного аналізу наукової літератури щодо вирішення проблеми виокремлення та обґрунтування педагогічних умов, що сприяють зміцненню та збереженню здоров'я студентів під час навчання у ЗВО, врахування власного досвіду педагогічної діяльності й результатів застосування методу експертних оцінок, обговорення на міждисциплінарних навчально-методичних семінарах здоров'язберігаючого потенціалу природничих наук та оптимальних педагогічних чинників організації здоров'ятворення студентів дали підстави визначити педагогічні умови формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо у конкретизації змістового наповнення та методичної сутності кожної з визначених педагогічних умов.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Башавець Н.А. Теоретико-методичні засади формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації студентів вищих економічних навчальних закладів: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. Одеса, 2012. 555 с.
2. Бобрицька В.І. Теоретичні і методичні основи формування здорового способу життя у майбутніх учителів у процесі вивчення природничих наук: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. Інститут педагогіки і пси-

хології професійної освіти Академії педагогічних наук України. Київ, 2006. 480 с.

3. Бойко Ю.С. Формування аксіологічних установок до здорового способу життя у студентів вищих навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань, 2015. 268 с.

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.

5. Загоруйко О.Я. Великий універсальний словник української мови. Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2010. 768 с.

6. Максименко С.Д. Педагогіка вищої медичної освіти: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2014. 288 с.

7. Мартинів О.М. Формування культури здоров'язбереження студентів економічних спеціальнос-

тей на засадах міждисциплінарної інтеграції: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2015. 274 с.

8. Назарук В.Л. Формування культури здоров'я майбутніх лікарів засобами здоров'язбережувальних технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Рівне, 2015. 20 с.

9. Новакова Л. В. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів на засадах міждисциплінарної інтеграції: дис. ... канд. пед. наук. 13.00.04. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2015. 262 с.

10. Тюмасева З.И. Словарь-справочник современного общего образования: акмеологические, валеологические и экологические тайны. СПб.: Питер, 2004. 464 с.